

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΠΟΥΖΟΣ

Μυ
θι
στό
ρη
μα

Συλ
λε
κτι
κή
Έκ
δο
ση

Σέραρα
Η ψυχή του Πόντου

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Σέρρα. Η ψυχή του Πόντου**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Γιάννης Καλπούζος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ – ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Θάνος Κακολύρης

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Γιάννης Καλπούζος, 2016

© Εικόνων εξωφύλλου: Wilqkuku/Shutterstock, Horenko/Shutterstock

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2016

Πρώτη έκδοση: Απρίλιος 2016

Β΄ Συλλεκτική έκδοση: Απρίλιος 2021, 3.000 αντίτυπα

ISBN 978-618-01-4019-4

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Από το 1979

Έδρα:

Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Publishers since 1979

Head Office:

121, Tatoi Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore:

13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΠΟΥΖΟΣ

Σέρρα

Η ψυχή του Πόντου

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΛΠΟΥΖΟΥ

Μεθυσμένος δρόμος, μυθιστόρημα, Ελληνικά Γράμματα 2000

Στίχοι 18 τραγουδιών στο παιδικό θεατρικό έργο
Ο Τρυφεράκανθος, της Ελένης Πριοβόλου,
Ελληνικά Γράμματα 2001

«*Ο Λευτέρης*», διήγημα στο συλλογικό έργο
Τέλος καλό, όλα καλά, Καστανιώτης 2012

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ κυκλοφορούν επίσης:

Ό,τι αγαπώ είναι δικό σου, μυθιστόρημα, 2014

Ιμαρέτ: Στη σκιά του ρολογιού, μυθιστόρημα,
δεύτερη έκδοση, 2015

Σάος. Παντομίμα Φαντασμάτων, μυθιστόρημα,
δεύτερη έκδοση, 2015

Άγιοι και δαίμονες, μυθιστόρημα, δεύτερη έκδοση, 2015

Ιμαρέτ 1: Οι δυο φίλοι και ο παππούς Ισμαήλ,
εφηβικό μυθιστόρημα, 2015

Ιμαρέτ 2: Φάρσες, πόλεμος και όνειρα,
εφηβικό μυθιστόρημα, 2016

Κάποιοι δεν ξεχνούν ποτέ, διηγήματα, 2017

Ποίηση 2000-2017

Γινάτι. Ο Σοφός της λίμνης, μυθιστόρημα, 2018

Ουρανόπετρα. Όπου πατώ είναι δικός μου δρόμος,
μυθιστόρημα, δεύτερη έκδοση, 2019

Εράν. Βυζαντινά αμαρτήματα, μυθιστόρημα, 2020

*Στην Ντίνα, την αδελφή μου,
που άναψε το πρώτο φιτίλι γι' αυτό το βιβλίο.*

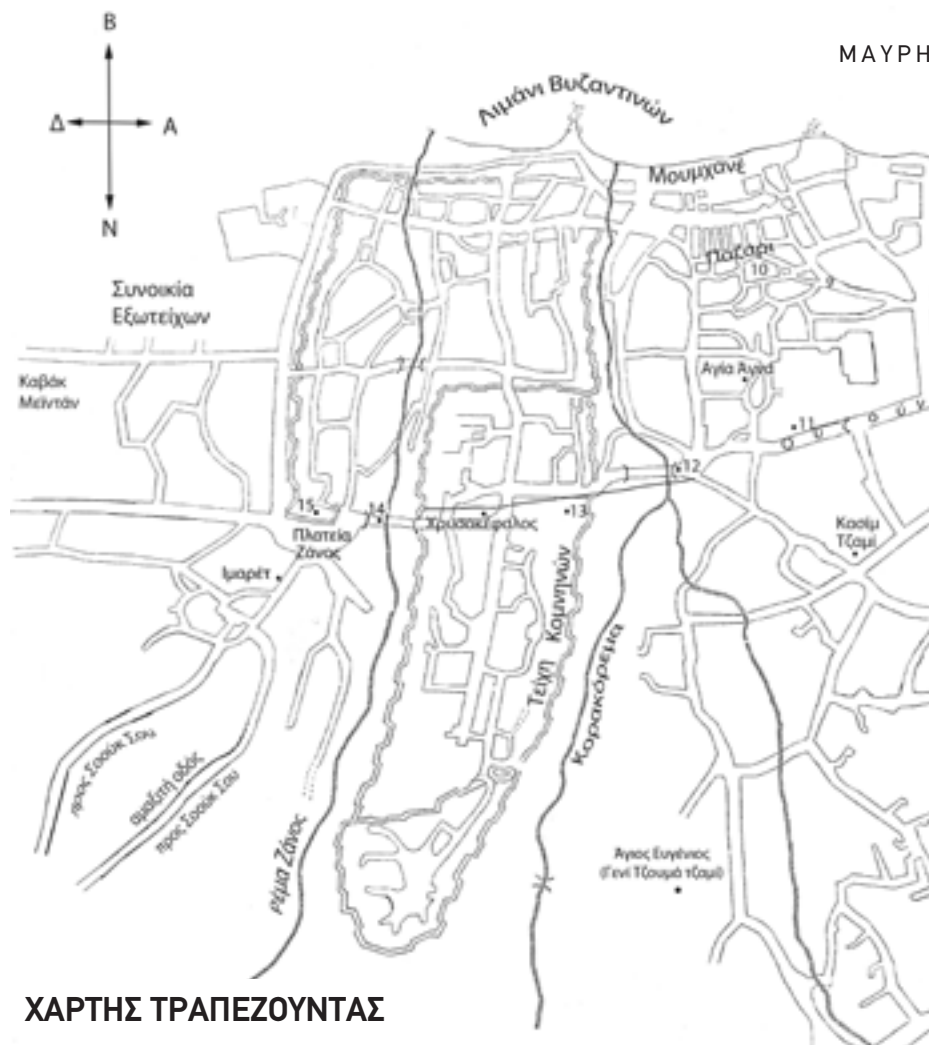

ΧΑΡΤΗΣ ΠΟΝΤΟΥ

1. Μεσαρέα
2. Όλασσα, Μ. Περιστερέωτα, Λιβάδια, Βασινόνη
3. Τζεβιζλίκ, Μασουόκα
4. Τιμερά, Μούζενα, Αε-Φωκάς, Παλλαδάντων, Μασουόρα, Σίσια, Σταυρίν, Χάραβα
5. Τεκέ, Βαούκ Νταγ
6. Τσερσί

ΘΑΛΑΣΣΑ

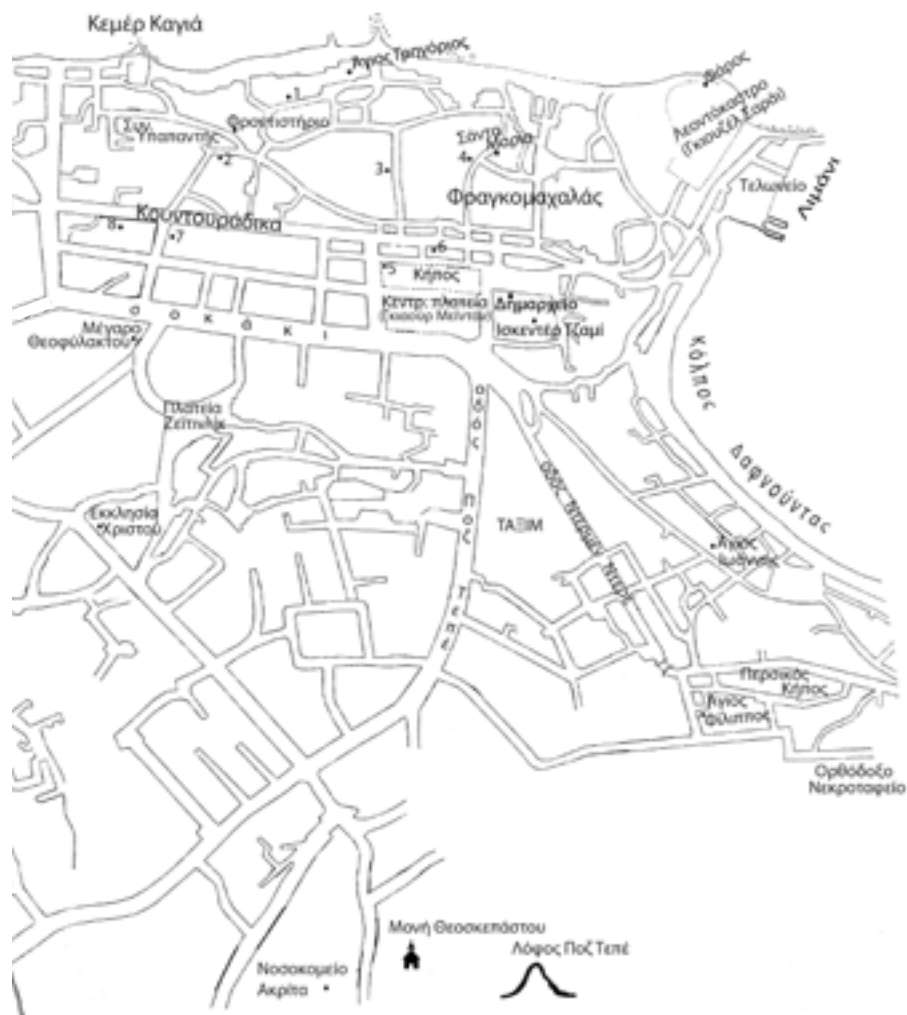

ΧΑΡΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑΣ

1. Μητρόπολη
2. Παρθεναγωγείο
3. Θέατρο Θεοφύλακτου
4. Οικία Μισιριάν
5. Καφενείο Τεφίκ
6. Ελληνικό Προξενείο
7. Αρμένικο σχολείο και εκκλησία
8. Τράπεζα Καπαγιαννίδη
9. Σεμελτσιλέρ Πασί σοκάκι
10. Χάνι Παρασκευά, Μπεζεστένι, Τσαρσί τζαμί
11. Ευαγγελίστρια
12. Γέφυρα Ταμπάκ Χανέ
13. Διοικητήριο
14. Γέφυρα Ζιντάν
15. Βροντόκαστρο-Πύργος Φυλακών

ΘΑΛΑΣΣΑ

Κοκκίνισε το ποτάμι!» έκραξε ο Γαληνός.
 Ο Πάντζιος κωπηλατούσε με αργές κινήσεις, κοιτάζοντας ίσια μπροστά, και δεν του 'δωκε σημασία.

«Και κοκκινίζει πιότερο!»

Στράφηκε ο Πάντζιος, έτοιμος να τον περιγελάσει. Να του πει ότι θόλωσαν τη σκέψη του τα γράμματα κι οι μυθιστορίες που διάβαζε και θωρεί ονείρατα ξυπνητός. Σουλουπώνοντας, βεβαίως, κατά το δυνατόν τη χοντροκοπιά των λόγων του, καθώς ήταν στη δούλεψη του νονού του Γαληνού κι όφειλε να δείχνει το ανάλογο σέβας.

Ωστόσο, ρίχνοντας το βλέμμα στις εκβολές του ποταμού Πυξίτη ή Δαφνοπόταμου, άνοιξε τα μάτια διάπλατα. Όπως σαστίζει κανείς με τ' απρόσμενα της ζωής.

«Τι στο διάολο!» αναφώνησε.

Κατόπιν βάλθηκε να λάμνει με κατεύθυνση προς την ακτή, ώσπου προσάραξε η βάρκα στον αμμώδη βυθό.

«Πάω να δω τι συμβαίνει. Έχε τον νου σου!» τον ορμήγεψε, και πήδηξε στο νερό.

Βγήκε στην παραλία, στάθηκε λίγο στις εκβολές του ποταμού κι ύστερα προχώρησε με γοργά βήματα πλάι στην όχθη, ωστόσο τον έκρυψαν τα λιγοστά πλατάνια κι οι ιτιές.

Με τούτη τη σκηνή άρχισε να μου διηγείται ο Γαληνός Φιλόνιδης τη ζωή του. Την ιστορία του αποφάσισα να τη με-

ταφέρω στο χαρτί. Γιατί άραγε; Ρώτησα αμέτρητες φορές τον εαυτό μου κι η απάντηση ήταν πάντα η ίδια: Για να τον γνωρίσω καλύτερα πατώντας χνάρι στο χνάρι σε κάθε βιώμά του. Κι ακόμη, επειδή θαρρώ ότι θα ωφεληθούν πολλοί απ' τα πάθη και τα παθήματά του. Όσον αφορά ποιος είμαι εγώ που σας τα αφηγούμαι, θα 'ρθει η στιγμή να το αποκαλύψω.

Είχαν ταξιδέψει την προηγούμενη στη Χότση, το άλλοτε χωριό Κύμينا, προκειμένου να προμηθευτούν λεπτοκάρυα. Φημιζόταν η περιοχή για τα στρογγυλά λεπτοκάρυα, τα φουντούκια εκ της τουρκικής, και κρατούσαν οι παραγωγοί μπόλικες ποσότητες στ' αμπάρια τους απ' τη σοδειά του περασμένου χρόνου. Αιτία η αναστάτωση που προκάλεσε στις αγορές ο Ευρωπαϊκός Πόλεμος, ο μετέπειτα ονομαζόμενος Πρώτος Παγκόσμιος, και το γεγονός ότι από τον Νοέμβριο του 1914 τάχτηκε στο πλευρό της Γερμανίας και η Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Μία ώρα απέιχε η Χότση απ' την Τραπεζούντα κι αντί της πεζοπορίας επέλεξαν τη βάρκα του Πάντζιου, ώστε το επόμενο πρωί να δοκιμάσουν την τύχη τους στις εκβολές του ποταμού όπου συγκεντρώνονταν πλήθη φαριών. Παρά το τεταμένο κλίμα των ημερών ήθελε ο Γαληνός να ζήσει αυτή την εμπειρία. Ίσως να τον βοηθούσε και να ξεπεράσει τον ζόφο που βασάνιζε την ψυχή του. Εξάλλου τον συγκινούσε η ιδέα να βρεθεί στη γενέθλια γη του Σεβαστού Κυμινήτη, του επιφανέστερου Τραπεζούντιου λόγιου του 17ου αιώνα.

Ολοκλήρωσαν την εμπορική δοσοληψία, διανυκτέρευσαν στον Αιγιαλό, ένα από τα χωριά της περιοχής Χότση, και το χάραμα κίνησαν για τις εκβολές του Πυξίτη στα ανατολικά της Τραπεζούντας. Όμως έξω απ' το λιμανάκι εντόπισε ο Πάντζιος ένα σμάρι σκουμπριά κι έριξαν εκεί το δίχτυ. Ίσα-με είκοσι οκάδες ανέσυραν και βάλθηκαν να ξεψαρίζουν επι-

τόπου. Αυτός ήταν κι ο λόγος που καθυστέρησαν και πλησίαζε δέκα το πρωί όταν παρέπλεαν στις εκβολές του Πυξίτη.

Αναρωτιόταν ο Γαληνός τι μπορούσε να σημαίνει το κόκκινο χρώμα του ποταμού, ώσπου στο βάθος της ακτής φάνηκε να επιστρέφει τρέχοντας ο Πάντζιος. Αστείος φάνταζε με το παράξενο σουλούπι του. Προεξείχαν παράταιρα απ' το κοντό του κορμί τα τεράστια χέρια και τα μακριά του ποδάρια, και το κεφάλι του στεκόταν θαρρείς δίχως λαϊμό. Όλα ατσούμπαλα πάνω του. Ακόμη και τα πεπλατυσμένα του αυτιά, η ωσάν μελιτζάνα μύτη και το θεόρατο στόμα του.

Όρμησε ο Πάντζιος τσαλαβουτώντας με μεγάλες δρασκελιές στη θάλασσα, έσπρωξε τη βάρκα να ξεκολλήσει απ' την άμμο και πήδηξε στην πρύμνη της. Αλαφιασμένος έπιασε να κωπηλατεί με δύναμη, ενώ το λαχάνιασμα δεν του επέτρεπε ν' αρθρώσει λέξη. Τον βάραιναν και τα σαράντα επτά του χρόνια.

«Έσφαξαν τους Αρμένιους!» πήρε επιτέλους να λέγει κοιτανασαίνοντας. «Στην αρχή θωρούσα ολοκόκκινο το ποτάμι και κατόπιν μακελεμένα κορμιά. Σκόρπια εδώ κι εκεί να τα παρασέρνει το ρεύμα. Όσο ζύγωνα στην πέτρινη γέφυρα, τόσο αβγάτιζαν. Γυναίκες, άντρες, γέροι, γριές, κεφάλια να τα γυροφέρνει το νερό, ξεκοιλιασμένοι, κομμένα χέρια και ποδάρια. Νίλα! Τόλμησα να κοντέψω ως τα εκατό μέτρα απ' το γιοφύρι. Φαντάροι και τσέτες* σύναζαν τους σκοτωμένους και πετούσαν δεκάδες μαζί σε λάκκους δώθε κείθε. Δεν ξανάδαν τα μάτια μου τέτοιο πράμα! Να προλάβουμε να φύγουμε πριν μας τύχει κανένα κακό!»

«Μα η διαταγή έγραφε ότι θα τους εκτοπίσουν».

«Άσε τι έγραφαν, εδώ μιλάνε οι πεθαμένοι. Μακελεμένα

---

* Άτακτα σώματα ενόπλων, ληστοσυμμορίες, πολλές φορές συνεργάζονταν ή καθοδηγούνταν από τον οθωμανικό στρατό και τους τοπικούς άρχοντες.

κορμιά, σου λαλώ, παντού! Πεντακόσιοι, χίλιοι, δεν ξεύρω. Γιόμισε το ποτάμι κι οι όχθες. Σ' ορμηλεύω να μη βγάλεις άχνα πουθενά. Άσε να μαθευτεί από άλλους».

Με τον φόβο να τους τρώει τα σωθικά έπλευσαν μέχρι το λιμάνι της Δαφνούντας. Τράβηξε ο Πάντζιος τη βάρκα στην ακτή, φορτώθηκε το καλάθι με τα φάρια κι ανηφόρισαν στο λιθόστρωτο σοκάκι.

Η πόλη έδειχνε άδεια και άγρια. Στους δρόμους ελάχιστοι οι άνθρωποι και τα ζωντανά κι απλωνόταν παντού ησυχία. Θαρρείς κι όλοι αποφάσισαν να χαμηλώσουν τους τόνους ή να σωπάσουν. Ήταν κι ολοφάνερη η απουσία των Αρμενίων. Μόνη έντονη παρουσία οι φρουρές στρατιωτών και χωροφυλάκων σε κάθε σταυροδρόμι.

Προσπερνώντας το Ισκεντέρ Πασά τζαμί ο Πάντζιος έκοψε αριστερά για τη συνοικία Θεοσκεπάστου, ν' αφήσει την φαριά στο σπίτι του κι ύστερα να κατέβει στη βιοτεχνία. Ο Γαληνός συνέχισε κατά το Γιαουόρ Μείντάν, την κεντρική πλατεία και μαζί Δημόσιο Κήπο· ο πάλαι ποτέ χώρος του ιπποδρόμου επί Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας. Εκεί έδρευε το Δημαρχείο και κατέληγαν ή ξεκινούσαν τα कारαβάνια από και προς την Περσία.

Έξω απ' το Δημαρχείο στέκονταν κάμποσοι χωροφύλακες, προσδίδοντας αιμάτινο χρώμα στην ατμόσφαιρα με τις κόκκινες στολές τους κι αυξάνοντας την ανησυχία του Γαληνού. Βόρεια, στην είσοδο του τρίπατου Ελληνικού Προξενείου, δε φαινόταν ψυχή.

Διέσχισε τον κήπο και την πλακόστρωτη πλατεία, η οποία ήταν περιτριγυρισμένη από χάνια, ξενοδοχεία, προξενεία και καταστήματα με ευρωπαϊκά είδη, ενώ αποτελούσε τον κύριο τόπο περιπάτου για Ρωμιούς και Φράγκους. Αντίκρου, και κάπως διαγωνίως απ' το Δημαρχείο, ορθωνόταν το ξενοδοχείο Γκιουνές του Τεφίκ, με τον Μπουγιούκ Καφενέ στο ισόγειο. Μπήκε στην απλόχωρη και πολυτελή αίθουσα, περιέφερε το

βλέμμα και μην εντοπίζοντας ανάμεσα στους θαμώνες κανέναν γνωστό του Ρωμιό αποχώρησε.

Με τις σκέψεις του να στροβιλίζονται πορεύτηκε στον δρόμο των Κουντουράδικων και κοντοστάθηκε έξω απ' την τράπεζα του Καπαγιαννίδη. Πλάι του διάβαιναν δυο σαρικοφόροι Λαζοί.

«Τα κριθάρια θερίστηκαν, απομένουν τα σιτάρια», κάγχασε ο ένας.

Συμβολικά φάνταζαν τα λόγια του. Τι εννοούσε;

«Πήραν πολλούς Αρμένιους και στο Χαμσίκιοϊ. Θα στομώσουν τα μαχαίρια!» πρόλαβε ν' ακούσει και τον δεύτερο προτού απομακρυνθούν.

Τα κριθάρια αποκαλύφθηκε ποιοι ήταν, οι Αρμένιοι. Τα σιτάρια;

Ο Γαληνός ρίγησε και τάχυνε τον βηματισμό του. Στο τέλος του δρόμου κοίταξε προς την αρμένικη εκκλησία της Παναγίας Θεοτόκου και τη γύρωθε γειτονιά. Μπουλούκια χωροφύλακες στέκονταν στις γωνίες κι άλλοι σφράγιζαν με αλυσίδες, κλειδωνιές και βουλοκέρι τα σπίτια και τα μαγαζιά των Αρμενίων.

Προχώρησε στο Σεμελτσιλέρ Πασί σοκάκι και στα τριάντα σαράντα μέτρα χώθηκε στο τυπογραφείο των Μιχαηλίδη-Συμεωνίδη. Να ενημερωθεί περί των γεγονότων και να μοιραστεί τις εκτιμήσεις του με όσους Έλληνες σύχναζαν εκεί, προτού τραβήξει για τη συνοικία της Υπαπαντής.

2

Σας ιστορώ για τον Γαληνό Φιλονίδα, όμως επιβάλλεται να φωτίσω ολίγο και τα πρόσωπα που δέθηκαν μαζί του. Ήθελα και τούτα να τα γνωρίσω βαθύτερα. Γιατί, αν δεν ειςχωρήσεις στην ψυχή του άλλου, ξένος παραμένεις κι εκείνος αλαργινός για σένα.

Την Κυριακή, στις δεκατρείς Ιουνίου 1915*, η Ταλίν με τη μάνα της μαγείρευαν στην εξωτερική κουζίνα του σπιτιού, ενώ η γιαγιά και ο πάππος της κουβέντιαζαν στη στενόχωρη αυλή. Απρόσμενα εμφανίστηκε ο πατέρας της. Χλωμός φαινόταν κι αναστατωμένος.

«Νωρίς γύρισες», σχολίασε η γυναίκα του, η Σάρα.

«Τελικά μας εξορίζουν...»

Επειδή, σύμφωνα με την ανακοίνωση της Νεοτουρκικής κυβέρνησης, οι Αρμένιοι παρασύρθηκαν από ανατρεπτικές ιδέες και τόλμησαν να ενωθούν στον πόλεμο με τους εχθρούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αποφασίστηκε να εκτοπισθούν προς τα ενδότερα εδάφη. Τους έδιναν πέντε ημέρες προθεσμία να ετοιμαστούν και δικαιούνταν να πάρουν μαζί τους οτιδήποτε μπορούσαν, μα όχι και να πουλήσουν τα υπάρχοντά τους, τα μαγαζιά και τις κατοικίες τους. Διαβεβαίωναν, δε, οι Αρχές πως κατά τη διαδρομή θα φιλοξενού-

---

* Οι ημερομηνίες ακολουθούν το Ιουλιανό (παλαιό) Ημερολόγιο.

νταν σε χάνια και θα φρόντιζαν για την ασφάλειά τους από τυχόν ληστείες.

Η είδηση τάραξε όλη την οικογένεια, καθώς σύντομα κατέφτασαν και οι τρεις αδελφοί της Ταλίν. Έδειχναν κι αυτοί έκπληκτοι, παρότι τον τελευταίο καιρό διαδίδονταν συγκεχυμένες πληροφορίες για τον εξορισμό των Αρμενίων του Ερζερούμ, του Μπαϊπούρτ και της Αδριανούπολης της Θράκης, που όμως φάνταζε πολύ μακριά. Όπως φαντάζει αλαργινό ό,τι απευχόμαστε κι όποιο κακό δε χτυπά απευθείας τη δική μας πόρτα.

Το ξάφνιασμα και την ταραχή διαδέχτηκε η βαριά θλίψη. Την επέτειναν και οι κραυγές των τελάληδων που έπιασαν να ειδοποιούν διά στόματος τον ξετοπισμό των Αρμενίων.

Ωστόσο, τούτο ήταν μόνο η αρχή. Το ίδιο απόγευμα χωροφύλακες και στρατιώτες, περιδιαβαίνοντας στην Αρμένικη συνοικία, συνέλαβαν αρκετούς νέους και γεροδεμένους άντρες, μεταξύ των οποίων και τα τρία αδέρφια της Ταλίν και τον πατέρα της. Τριακόσια άτομα συνολικά. Τα επιβίβασαν σε μαούνες κι έπλευσαν δυτικά προς τα Πλάτανα. Έκτοτε δεν τους ξαναείδαν. Την επομένη έμαθαν ότι στα μισά της διαδρομής τούς κύκλωσαν με βενζινακάτους εκατοντάδες τσέτες και χωροφύλακες, τους πυροβόλησαν και στη συνέχεια πέταξαν τα κορμιά τους στη θάλασσα. Μονάχα ένας γλίτωσε, ο μεγάλος αδελφός της Ταλίν, ο οποίος κολύπησε μέχρι τη Δαφνούντα. Διηγήθηκε εκεί όσα συνέβησαν, μα στο σπίτι δεν πρόλαβε να στραφεί. Τον εντόπισαν οι χωροφύλακες στο λιμάνι και τον δολοφόνησαν.

Η οδύνη της εναπομείνας φαμίλιας συναγωνιζόταν την απόγνωση για τη δική τους τύχη, όπως άλλωστε κι ολόκληρη την αρμένικη κοινότητα Τραπεζούντας. Προσέτρεχαν οι πρόκριτοι στον Έλληνα μητροπολίτη Χρύσανθο να παρέμβει για τη σωτηρία τους, συμβουλευόνταν τους επικεφαλής των εθνικών τους ενώσεων Χιντζάκ και Τασναξιούν, υπέβαλλαν

υπομνήματα στη διοίκηση δηλώνοντας αφοσιωμένοι στο οθωμανικό κράτος κι επισκέπτονταν τον μουφτή και σημαίνοντες μουσουλμάνους. Όλα μάταια. Ο οργανωτής της επιχείρησης εξορισμού των Αρμενίων και Γενικός Γραμματέας του Νεοτουρκικού Κομιτάτου στην Κωνσταντινούπολη γιατρός Μπααντίν μπέης, που κατέφτασε επί τούτου στην πόλη, δεν άφηγε κανένα περιθώριο ακύρωσης της απόφασης. Ομοίως και ο μόνιμος αντιπρόσωπος των Νεότουρκων Ναήλ μπέης.

Δυο μέρες αργότερα πληροφορήθηκαν ότι σκότωσαν τον Αρμένιο επίσκοπο Τραπεζούντας και μαζί εκείνον του Ερζερούμ, τους οποίους κάλεσαν να μεταβεί ο ένας στο στρατοδικείο της επισκοπής του άλλου και τους συνέλαβαν στην περιοχή της Αργυρούπολης.

Την παραμονή του εκτοπισμού, στις δεκαοκτώ Ιουνίου, πολλές Αρμένισσες πάσχισαν να παραδώσουν τις κόρες και τα μικρά αγόρια τους στη Μητρόπολη των ορθοδόξων. Λιποθυμούσαν οι μανάδες, τις συνέφερναν με αιθέρα, ρέκαζαν στον περίβολο του μεγάρου, ικέτευαν, ώσπου δέχτηκαν περί τα σαράντα κορίτσια και αγόρια.

Την ίδια ώρα η Σάρα ζύμωνε, έψηνε ψωμί κι ετοίμαζε ό,τι θα κουβαλούσαν στη ράχη τους. Υποζύγιο δεν είχαν για να φορτώσουν παραπανίσια πράγματα, ούτε χρήματα να προβούν σε αγορά. Μαθαίνοντας για την παράδοση των υπόλοιπων κοριτσιών στην ελληνική Μητρόπολη, ξαστέρωσε ο νους της απ' τις έγνοιες και την οδύνη που της επέφερε ο χαμός των γιων και του άντρα της. Πανέμορφη καθώς ήταν η Ταλίν, δροσοσταλιά της άνοιξης, θα κακοπάθαινε στην εξορία απ' τις ορέξεις της συνοδευτικής φρουράς κι όχι μόνο.

Αλαφιασμένη κίνησε σε λίγο με την κόρη της για τη Μητρόπολη. Θα προλάβουμε; αναρωτιόταν και βίαζε την Ταλίν να προχωρήσει ταχύτερα. Ζυγώνοντας στο Ελληνικό Παρθεναγωγείο, τους έφραξε τον δρόμο ένας χωροφύλακας. Νέος, καμιά τριανταριά χρόνων, αλλά με φάτσα αποκρουστική, γερα-

κομύτης και με σουλούπι θεόρατο. Δίπλα του έστεκε κι άλλος, με ποντιακή βράκα, ψηλός και λιγνός σαν τηλεγραφόξυλο.

«Πού πάτε;» ρώτησε με άγριο ύφος ο χωροφύλακας.

Η Σάρα τα 'χασε και δεν άρθρωσε λέξη. Εκείνος προσηλωθήκε εκστασιασμένος στην Ταλίν.

«Κρίμα να τη φάει το χώμα τέτοια ομορφιά. Δίκιο δεν έχω, Αχμέτ;» βρυχήθηκε, δίχως να ξεκολλήσει τα μάτια απ' το κορίτσι. Ύστερα απευθύνθηκε στη Σάρα: «Δώσε την σε μένα να γλιτώσει».

Χωρίς κι η ίδια να ξέρει πώς ορθώθηκε μέσα της η δύναμη, άρπαξε την Ταλίν απ' το χέρι και ρίχτηκαν στην τρεχάλα. Πίσω τους ξαμολήθηκε κι ο δυσκίνητος χωροφύλακας. Έπιασε η Σάρα και να καλεί σε βοήθεια, ενώ έστριβε διαρκώς στα στενά και πολυδαίδαλα σοκάκια.

Σιμά στον ναΐσκο Ευαγγελίστρα Κανδήλη των ορθοδόξων ήσαν συγκεντρωμένοι κάμποσοι Αρμένιοι κι άθελά τους ανέκοψαν τη φόρα του χωροφύλακα. Ανάμεσά τους κι ο μουχτάρης, ή άλλως πως πρόεδρος της κοινότητάς τους.

Έπεσε πάνω του η Σάρα εκλιπαρώντας τον να τους συμπαρασταθεί. Εκείνος τις καθησύχασε και προχώρησε χαμογελαστός προς τον χωροφύλακα που έστεκε παρέκει κοιτανασαίνοντας.

«Εφέντη, τσαούς Χαμζά Χαφίζ!» τον προσφώνησε. «Σε τι μπορώ να εξυπηρετήσω;»

Η Σάρα δεν περίμενε περισσότερο και συνέχισαν το πιαλλτό, ωστόσο αμπαρώθηκαν στο σπίτι. Πλέον το όνειρο της Μητρόπολης είχε πετάξει. Να επιχειρήσουν από άλλη διαδρομή, ούτε να το σκεφτεί. Της έδενε ο φόβος τα πόδια. Πήρε ανάσα και βάλθηκε να μάχεται με τις ετοιμασίες.

Έδυε ο ήλιος, όταν δένοντας έναν μεγάλο μπόγο έριξε μια το βλέμμα στα ηλικιωμένα πεθερικά της και μια στην Ταλίν, η οποία έπαψε να τη βοηθά και στεκόταν στο παραθύρι. Το φως και τα χρώματα του δειλινού έλουζαν το πρόσωπό της

κι ήταν σάμπως να τα γεννούσε η ίδια. Θαρρείς και τη ζωγράφισε με τα χέρια Του ο Θεός.

«Ετοιμάσου, σε λίγο φεύγουμε!» της είπε.

«Για πού; Χαράματα δε διάταξαν να συναχτούμε στο Γκιαούρ Μείντάν; Κι άμα παραμονεύει ο χωροφύλακας;»

«Δε σ' έχω για τον κοκκινόκωλο», αποκρίθηκε η Σάρα, όπως έλεγαν τους χωροφύλακες ένεκα του χρώματος των στολών τους, και της εξήγησε τι μηχανεύτηκε.

Η Ταλίν άκουγε τρομοκρατημένη. Δε συμφωνούσε, όμως αντίρρηση δεν τόλμησε να φέρει στη μάνα της.

Σουρουύπωνε σαν βγήκαν ξανά. Παρατήρησε η Σάρα τριγύρω και, διαπιστώνοντας ότι κανείς δεν κυκλοφορούσε στο σοκάκι, διήνυσαν γρήγορα περί τα εκατόν πενήντα μέτρα. Εκεί σταμάτησε, κοίταξε δεξιά αριστερά, έσπρωξε μια ξύλινη αυλόπορτα και τράβηξε την Ταλίν ξοπίσω της. Διέσχισαν τη δεντροφυτεμένη αυλή και χτύπησε την πόρτα του μικρού μονόπατου σπιτιού. Μην παίρνοντας απολογία, έστριψε το πόμολο. Αν και σπανίως συνήθιζε κάποιος να κλειδώνει, έδειξε ν' ανακουφίζεται μόλις άνοιξε το θυρόφυλλο. Μπήκαν, κι απίθωσε καταγής το δέμα με τα ρούχα και τα τρόφιμα.

«Μείνε κι εσύ, φοβάμαι», την ικέτευσε η Ταλίν.

«Παρακάλα τον Θεό να κρύψει εσένα. Είναι καλόφυχος, μα μπορεί να φοβηθεί. Μέχρι να φανεί, τσιμουδιά! Ούτε ν' ανάψεις λάμπα. Εγώ, ό,τι γράφει η μοίρα μου θα το πάθω. Έχω και τους γέρους, ποιος θα τους φροντίσει;»

Μήτε την αγκάλιασε, μήτε τη φίλησε, μήτε άλλη κουβέντα τής είπε. Πνιγμένη στο βουβό της κλάμα έκλεισε σιγανά την πόρτα και απομακρύνθηκε με ανάλαφρα βήματα.

Η Ταλίν απόμεινε μονάχη στη σκοτεινή κάμαρα. Κολλώντας και σέροντας την πλάτη στον τοίχο έφτασε ως τη γωνιά. Εκεί γονάτισε και μαζεύτηκε κουβάρι.

Βασανιστικά κυλούσαν οι ώρες. Με τον φόβο, τη θλίψη και την αγωνία θαρρείς να κόβουν κομμάτια απ' τη σάρκα

της. Κι ολοένα μουρμούριζε σαν προσευχή τέσσερις λέξεις: «Κόρη Σάρας. Με κρύψεις». Όσπου βάρουναν τα βλέφαρά της κι αποκοιμήθηκε.

Προτού χαράξει, ξύπνησε απότομα. Γοερά κλάματα, φωνές και ακαθόριστες ομιλίες έρχονταν απ' τους γύρωθε μαχαλάδες. Ξεινούσαν οι ομόφυλοί της για το Μείντάνι, κι αν μπορούσε να δει θ' αντίκριζε τις φαμίλιες των Αρμενίων όλων των συνοικιών να βγαίνουν απ' τα σπίτια τους κουβαλώντας μπόγους, ζεμπίλια, τσουβάλια και καλάθια και ν' απαντιούνται με τους γείτονες. Να σμίγουν στη συνέχεια σε τρία ανθρώπινα ποτάμια και μαζί κάρρα, κατάφορτα υποζύγια και άμαξες. Το ένα με κοίτη τα Κουντουράδικα, το δεύτερο το Ουζούν σοκάκι και το τρίτο την οδό που οδηγούσε προς τον λόφο Ποζ Τεπέ, ωστόσο εκβάλουν στο Γκιαούρ Μείντάν.

Κατόπιν επικράτησε απόλυτη ησυχία. Φώτισε αχνά ο τόπος και αχνότερα το δωμάτιο. Λιτό, μ' ένα ξύλινο κρεβάτι, γραφείο, ντουλάπα κι εκατοντάδες βιβλία στη βιβλιοθήκη, σε ράφια στους τοίχους και στοιβαγμένα καταγής. Εντυπωσιάστηκε κι απορρόφησαν τη σκέψη της. Πρώτη φορά έβλεπε τόσα βιβλία. Φοιτούσε κι η ίδια στο Αρμενικό σχολείο Λουσαβοζκάκ, απέναντι στην Ελληνική Λέσχη, όμως τέτοια εμπειρία δεν είχε ξανά. Της προξένησε εντύπωση και το περίεργο αντικείμενο που κρεμόταν από γάντζο μπηγμένο στο ταβάνι. Έμοιαζε με δερμάτινο σακί, αλλά δε νογούσε τι έκρυβε στο εσωτερικό του και σε τι χρησίμευε.

Σε λίγο άρχισαν ν' ακούγονται σποραδικά απ' τον λιθόστρωτο δρόμο περπατησιές, κροταλίσματα υποζυγίων και ομιλίες. Εργάτες, χαμάληδες, πλανόδιοι πωλητές, αγωγιάτες και υπάλληλοι τραβούσαν στις δουλειές τους, οι γέροι για το πρωινό σεργιάνι κι άλλοι ν' ανοίξουν τα καταστήματά τους. Η ζωή δεν έπαψε να κυλά για όλους.

Την πήραν τα κλάματα. Έκλαιγε τ' αδικοχαμένα της αδελφια και τον πατέρα της, για τον χωρισμό απ' τη μάνα της

και τους παππούδες και τα βάσανα που τους ανέμεναν στην προσφυγιά. Έκλαιγε και για τη δική της άγνωστη τύχη. Δεκαπέντε χρόνων κορίτσι ήταν η Ταλίν. Λουλουδοπέταλο σε τρικυμισμένη θάλασσα. Τι της έγραφε η μοίρα; Πώς ανατράπηκε έτσι η ζωή τους; Γιατί;

Μαζεμένη στη γωνιά του τοίχου, μάταια πάσχιζε να καταλάβει σε τι έφταιξε η φυλή της. Να μπει στις ψυχές και στον νου των κακούργων που πρόσταξαν τούτο το έγκλημα. Δε χτυπούσε καρδιά στο στήθος τους; Δεν ένιωθαν πόσο πόνο προκαλούσαν;

Κι αυτός ο άνθρωπος, που τον περίμενε στιγμή τη στιγμή να φανεί, πώς θα της φερόταν; Θα την κρατούσε ή θα την παρέδιδε στους Τούρκους; Και πόσο καιρό θα την έκρυβε;

Γνώριζε το όνομά του και ό,τι της μολόγησε η μάνα της. Όμως ποτέ δεν τον είχε δει. Ούτε βρέθηκε ποτέ μονάχη οπουδήποτε με ξένο άντρα.

Έτρεμε κι έκλαιγε στη μισοσκότεινη κάμαρα, αγνοώντας κι όσα συνέβησαν πρωτότερα. Γεγονότα που, δίχως άλλο, θα επέτειναν τον φόβο και το βασάνισμά της.

Γιατί βγαίνοντας η μάνα και οι παππούδες της απ' το σπίτι με σκοπό να σμίξουν με τους λοιπούς Αρμένιους, αντίκρισαν μπροστά τους τον Χαμζά Χαφίζ, τον χωροφύλακα.

«Πού είναι η κόρη σου;» ήχησε, ίδιο μουγκρητό, η ερωτησή του.

Η Σάρα δεν αποκρίθηκε κι εκείνος έπιασε να της ρίχνει δυνατά χαστούκια. Μα πάλι δεν του απάντησε. Την άδραξε τότε απ' τα μαλλιά και την έσυρε στο σπίτι. Έφαχνε παντού σαν δαιμονισμένος, ωστόσο χωρίς αποτέλεσμα. Την τραβολόγησε μέχρι έξω, ξεθηκάρωσε το μαχαίρι, άρπαξε την πεθερά της και της το 'βαλε στον λαιμό.

«Μαρτύρα, ειδεμή τη σφάζω τώρα δα!»

«Την παρέδωσα στον δεσπότη», φώναξε η Σάρα.

Ο Χαμζά Χαφίζ έστεκε δίγνωμος. Να την πιστέφει ή όχι.

«Πότε, μωρή σκύλα;»

«Όταν σταμάτησες να μας κυνηγάς. Έκαμα τον γύρο απ' τα Κουντουράδικα και την άφησα στη Μητρόπολη των Ρωμιών. Εκεί πηγαίναμε εξαρχής».

Αμόλησε επιτέλους τη γριά κι έμπηξε το μαχαίρι στο ζωνάρι.

«Προχωράτε!» διέταξε. «Στη Μητρόπολη ή αλλού, όπου και να 'ναι, θα την ξετρυπώσω!»

*«Κοιτάς
μπροστά,
όταν δεν ξεχνάς
από πού
έρχεσαι».*

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-019-4

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 25712

ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ